

Відгук

офіційного опонента

доктора педагогічних наук, професора,
головного наукового співробітника відділу позашкільної освіти

Інституту проблем виховання

Національної академії педагогічних наук України

Толочко Світлани Вікторівни

на дисертаційну роботу **Петрунчака Дениса Васильовича** на тему:
**«Формування соціокультурної універсалії гостинності у професійній
підготовці майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи»**, представлену
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»

Актуальність теми дослідження визначається потребою забезпечення кадрового резерву висококваліфікованих професіоналів зі сформованою соціокультурною універсалією у професійній підготовці майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи у ЗВО для розбудови індустрії гостинності і забезпечення сталого розвитку України шляхом нарощення рекреаційного потенціалу в умовах соціальної турбулентності та в повоєнний час.

Нагальність дослідження зумовлена необхідністю підвищення якості професійної підготовки фахівців індустрії гостинності; потребою інтеграції соціокультурного компонента у зміст освіти; запитом ринку праці на фахівців із сформованими ціннісно-комунікативними компетентностями; недостатньою розробленістю теоретико-методичних засад формування соціокультурної універсалії гостинності в освітньому процесі. Здійснене дослідження має як теоретичну значущість (уточнення сутності поняття «формування соціокультурної універсалії гостинності»), так і практичну цінність (розроблення ефективних моделей її формування у професійній підготовці майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи).

У контексті зазначеного вважаємо дисертаційну працю Петрунчака Дениса Васильовича «Формування соціокультурної універсалії гостинності у професійній підготовці майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи» актуальною, здатною сприяти формуванню науково обґрунтованої моделі освітнього процесу, що забезпечує цілісність і послідовність професійної освіти.

На основі аналізу наукових праць, перебігу освітнього процесу й досвіду роботи педагогів дисертант виокремлює низку суперечностей, що переконливо доводять своєчасність проведеного дослідження: 1) між спрямованістю та зрослими потребами відгуку на соціальну турбулентність професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи з відповідним рівнем сформованості соціокультурної універсалії; 2) традиційними підходами до процесу формування соціокультурної універсалії гостинності у професійній підготовці майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи та необхідністю його удосконалення в умовах соціальної турбулентності; 3) соціально турбулентними умовами воєнного стану та трансформацією процесу формування соціокультурної універсалії гостинності в професійній підготовці майбутніх

фахівців готельно-ресторанної справи вимогам забезпечення методики їх організації (підготовки/процесу).

Саме тому логічно, що предмет дослідження – модель і методичний органайзер процесу формування соціокультурної універсалії гостинності у професійній підготовці майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи «Гостевія».

Наукова новизна одержаних результатів полягає у *теоретичному обґрунтуванні* дефінітивного тлумачення тезаурусу дослідження процесу формування соціокультурної універсалії гостинності у професійній підготовці майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи в академічних надбаннях: *формулюванні* в авторському трактуванні дефініцій понять «формування соціокультурної універсалії гостинності у професійній підготовці майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи», «процес формування соціокультурної універсалії гостинності у професійній підготовці майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи»; *уточненні* сучасного бачення понять «гостинність», «культура гостинності», «готельно-ресторанна справа», «фахівець», «майбутній фахівець», «професійна підготовка», «професійна підготовка майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи»; *установленні змісту та функціонального призначення контенту* міжнародного і національного правового і технічного регулювання в індустрії гостинності галузей готельного і ресторанного бізнесу, а також у сфері освіти, науки й інноватики та визначенні пріоритетів їхнього вдосконалення; *розробленні, обґрунтуванні архітектури* сформованості соціокультурної універсалії гостинності у професійній підготовці майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи з наскрізним впровадженням методичного органайзеру «Гостевія» у факультативному спецкурсі «Гостинність як соціокультурна універсалія» та розробленою моделлю компетенцій «Соціокультурної універсалії гостинності на 360°» – у 20 складових компонентах і 20 ключів-здатностей виразу універсалії; *розробленні критеріального апарату оцінювання рівнів (високий, середній, низький)* сформованості соціокультурної універсалії гостинності у професійній підготовці майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи за обґрунтованими критеріями (аксіологічним, технологічним, соціо-політичним); *розкритті стану і перспектив* забезпечення професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи у ЗВО (експериментальному майданчику) у контексті розбудови рекреаційного потенціалу України на основі регіонального підходу; *розробленні модернізованого змісту* програмних результатів навчання, загальних, спеціальних (фахових) компетентностей задля оновлення Стандарту вищої освіти України галузі знань J Транспорт та послуги за спеціальністю J2 Готельно-ресторанна справа та кейтеринг для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Ступінь обґрунтованості використаних методів, отриманих результатів і положень дисертації. Дисертаційна праця виконана на належному науково-методологічному рівні. Джерельна база дослідження становить 334 найменування, з них 63 – іноземних. Вивчення нормативно-правових документів (16), наукових педагогічних праць українських і закордонних дослідників дало дисертантці змогу обґрунтувати актуальність дослідження та ключові положення

наукової праці. Задля досягнення мети й розв'язання поставлених завдань було використано комплекс методів (теоретичних, емпіричних, статистичних). *Теоретичні* включали такі методи дослідження: теоретичного аналізу – проблемного аналізу теоретичних і методологічних засад джерельної бази формування соціокультурної універсалії гостинності у професійній підготовці майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи; дефінітивний – визначення змісту понять, категорій та термінів педагогічного дослідження; аксіологічний – обґрунтування формування соціокультурної універсалії гостинності як ціннісної основи професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи у ЗВО; системний – для систематизації, узагальнення та інтерпретації теоретичних і методичних засад та результатів експериментальної перевірки ефективності моделі формування соціокультурної універсалії майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи у професійній підготовці; структурно-організаційний та структурно-функціональний для розроблення й обґрунтування моделі з методичним органайзером освітнього процесу формування соціокультурної універсалії гостинності у професійній підготовці майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи. *Емпіричні методи* пов'язані з використанням контент-аналізу змісту нормативно-правового й технічного регулювання професійної підготовки фахівців сфери обслуговування; дефінітивного аналізу – уточнення, інтерпретація та систематизація тезаурусу дослідження процесу формування соціокультурної універсалії гостинності в професійній підготовці майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи. *Статистичні методи* містили застосування планування – для організації педагогічного експерименту; моделювання для проектування моделі формування соціокультурної універсалії майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи у професійній підготовці; статистичні – для обробки результатів педагогічного експерименту; методи експертного оцінювання.

Високий ступінь обґрунтованості використаних методів, отриманих результатів і положень дисертації підтверджується фактом успішного впровадження основних положень і результатів дослідження в освітній процес Карпатського національного університету імені Василя Стефаника, Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя. Загалом вірогідність результатів наукової праці забезпечена методологічною й теоретичною обґрунтованістю вихідних положень дисертації; доцільністю вибору комплексу методів дослідження; ґрунтовним опрацюванням наукових доробків українських і частково закордонних учених, а також низки нормативно-правових документів; позитивними результатами експериментальної перевірки результатів дослідження. Отже, не викликає заперечень обґрунтованість наукових положень і висновків дисертаційного дослідження, які спираються на сучасні досягнення в галузі психології та педагогіки, теорії і методики професійної освіти.

Найбільш істотні наукові результати роботи.

1. Дисертантом на належному науковому рівні проаналізовано праці українських і закордонних науковців за темою дослідження. Варто зазначити, що чітке визначення й структурування базових термінів є фундаментальною умовою

для успішного наукового дослідження. Науковий апарат дослідження Д. В. Петрунчака відповідає вимогам, що пред'являються до дисертаційних робіт. Автором на високому науковому рівні здійснено аналіз (уточнення) сутності і змісту базових понять дослідження педагогічної проблеми; а саме: «формування соціокультурної універсалії гостинності у професійній підготовці майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи», «процес формування соціокультурної універсалії гостинності у професійній підготовці майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи»; уточненні сучасного бачення понять «гостинність», «культура гостинності», «готельно-ресторанна справа», «фахівець», «майбутній фахівець», «професійна підготовка», «професійна підготовка майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи». Позитивним аспектом є те, що дисертант достатньо глибоко трактує сутність означених вище понять.

2. У роботі досліджено європейські моделі підготовки кадрів у сфері гостинності (зокрема Швейцарської Конфедерації, Французької Республіки, Італійської Республіки та Королівства Іспанія) вже тривалий час ґрунтуються на концепції «experiential learning», яка поєднує академічні знання з практичним залученням до професійної діяльності, суттєве місце відводить культурним аспектам обслуговування, усвідомленню традицій гостинності різних народів, розвитку емоційно-комунікативних компетентностей і навичок міжкультурної взаємодії. Акцентовано, що українська система професійної освіти, адаптуючись до європейських вимог, поступово впроваджує подібні підходи через дуальні форми навчання, співпрацю з міжнародними готельними мережами та участь у спільних освітніх ініціативах.

3. Розроблено й обґрунтовано зміст і структуру соціокультурної універсалії гостинності в професійній підготовці майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи. Соціокультурні універсалії гостинності в майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи укладено з основних 20-ти соціокультурних компонентів та 20-ти ключових здатностей, які формуються у професійній підготовці та розвитку: Економічна та цифрова грамотність; Соціальна, екологічна та правова відповідальність; Мистецтво менеджменту та дизайну об'єктів; Психолого-педагогічна компетентність; Проектно-конструкторська здатність; Національна та природоохоронна спадщина в сфері гостинності; Кулінарна майстерність; Сервісна культура якості й безпеки обслуговування; Системна комунікація сервісу; Демократична культура; Родинно-обрядова та природоохоронна спадщина; Якість і безпека життєдіяльності. Укомплектовано Модель компетенцій «Соціокультурної універсалії гостинності на 360°» для майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи та запропоновано факультативний спецкурс «Гостинність як соціокультурна універсалія».

4. Дисертаційна робота «Формування соціокультурної універсалії гостинності у професійній підготовці майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи» характеризується методологічною базою, що забезпечує всебічне розкриття окресленої проблеми. Д. В. Петрунчак представив розроблену ефективну модель формування соціокультурної універсалії гостинності у професійній підготовці майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи. Репрезентована модель є науково-обґрунтованою, відповідає сучасним викликам

освіти, інтегрує в собі і традиційні, і інноваційні методи навчання та структурована за 7 блоками: методологічно-цільовим, стратегічним, регуляторним, організаційно-методичним, змістовно-проектним, експериментальним і результативним.

Реалізація мети і завдань дослідження орієнтована на *синхронізації підходів і принципів суспільного розвитку* (територіальних щодо забезпечення вирішення соціально-економічних цілей стратегій економічного розвитку; ландшафтних для вирішення екологічних цілей стратегії економічного розвитку територій, ресурсозбереження, тобто природного, ландшафтного та агрорізноманіття та збалансованого природокористування при ощадливому ресурсозабезпеченні); підходів сталого розвитку (екологічні, соціальні, економічні (соціальний, інституційний, управління, політичний)) у тріаді метрики сталого розвитку майбутнього); підходів і принципів дослідження; принципів системного аналізу загалом та вивчення й вирішення слабоформалізованих проблем; підходів і принципів професійної підготовки відповідно (цільовий, структурно-логічний, структурно-організаційний, структурно-функціональний, проблемний, системно-діяльнісний, інформаційний і наступність, наскрізність, неперервність, єднання теорії і практики).

На окрему увагу заслуговує виокремлений Д. В. Петрунчаком методичний органайзер – методів дослідження: теоретичних; емпіричних; педагогічного експерименту; статистичних та системного аналізу; навчання – інтерактивні, дослідницькі, наочні, словесні, інноваційні, дистанційні, проєктні, оцінювальні, групові, дискусійні/проблемні у формах – навчання (традиційна, змішана, мережева, мобільна, віддалена) та організації (працеорієнтована, соціокультурна, інформаційно-комунікативна); управління – організаційно-адміністративні, адміністративні, соціально-психологічні за видами системної діяльності для функціоналу (планування, організації, мотивації, координації, нагляду); механізми управління: соціально-етичний; морально-етичний; стабілізаційний; антикризовий для реалізації стратегій менеджменту росту/розвитком; стабільності забезпечення якості та безпеки у формах управління (диверсифікація; реструктуризація та реорганізація). Інтегровано комплекс сучасного інформаційно-технологічного супроводу та освітніх ресурсів для формування соціокультурної універсалії гостинності, що охоплює: соціокультурні практики, інформаційно-комунікаційні технології, інноваційні освітні підходи та практикоорієнтовані форми професійного становлення (дуальна освіта, наставництво, коучинг, проєктне й кейсове навчання).

5. Дисертантом соціокультурну універсалію гостинності потрактовано як інтегральну характеристику особистості майбутніх фахівців, яку поєднують ціннісні орієнтації, професійні знання, практичні уміння та здатність до ефективної соціальної й міжкультурної комунікації, а її сформованість забезпечує відповідний рівень готовності майбутніх фахівців до реалізації підходів, принципів гостинності у професійній діяльності та забезпечення рівня якості надання сервісних послуг відповідно до сучасних стандартів готельно-ресторанної галузі в індустрії гостинності. Розроблено й обґрунтовано критеріальний апарат оцінювання рівнів сформованості соціокультурної універсалії гостинності у майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи за

критеріями (аксіологічний, технологічний та соціально-політичний) показниками і рівнями (низький, середній, високий).

6. Доказовість педагогічного експерименту, проведеного й представленого автором, забезпечується сукупністю науково обґрунтованих методологічних, методичних і статистичних процедур, які підтверджують достовірність, об'єктивність і відтворюваність отриманих результатів. Його обґрунтованість базується на чітко визначеній теоретико-методологічній основі експериментальної перевірки ефективності впровадження моделі й методичного органайзеру процесу формування соціокультурної універсалії гостинності в професійній підготовці майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи впродовж ключових етапів педагогічного експерименту (скрінінгового, констатувального й формувального), що уможливило встановлення причинно-наслідкових зв'язків між упровадженою моделлю та змінами в рівнях сформованості досліджуваної якості. Вагомим переконливим чинником є репрезентативність вибірки й наявність контрольних і експериментальних груп, сформованих за однаковими освітніми характеристиками, що мінімізує вплив сторонніх факторів і дозволяє коректно порівнювати динаміку показників до і після формувального впливу. Достовірність результатів підтверджується кількісним і якісним аналізом емпіричних даних, застосуванням методів математичної статистики для перевірки значущості виявлених змін, а також інтерпретацією отриманих результатів у зіставленні з даними контрольних груп. Аналіз узагальнених результатів формувального етапу педагогічного експерименту засвідчив наявність стійкої позитивної динаміки в трансформації рівнів сформованості соціокультурної універсалії гостинності в здобувачів експериментальної групи.

Отже, дисертаційна праця є логічно структурованою, матеріал викладено послідовно й системно. За своїм змістом, структурою, обсягом та оформленням рецензована робота відповідає чинним правилам і вимогам до наукових досліджень на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні педагогічні науки галузі знань 01 Освіта/Педагогіка та є завершеним науковим дослідженням.

Значення одержаних результатів для науки і практики й рекомендації щодо їх можливого використання. Уважаємо, що матеріали дисертаційної праці мають важливе практичне значення. За результатами дослідження було запропоновано модернізований зміст програмних результатів навчання, загальних компетентностей, спеціальних (фахових) компетентностей задля оновлення Стандарту вищої освіти України за спеціальністю J2 Готельно-ресторанна справа та кейтеринг для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Автором розроблено, обґрунтовано архітектуру сформованості соціокультурної універсалії гостинності у професійній підготовці майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи з наскрізним впровадженням методичного органайзеру «Гостевія» у факультативному спецкурсі «Гостинність як соціокультурна універсалія» та розроблено моделлю компетенцій «Соціокультурної універсалії гостинності на 360°» – у 20 складових компонентах і 20 ключів-здатностей виразу універсалії.

Оцінка змісту й завершеності дисертації. Дисертаційна праця складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Робота містить 12 таблиць, 8 рисунків.

Варто означити ґрунтовне розроблення у вступі наукового апарату дослідження, тобто об'єкта, предмета, наукової новизни та практичного значення одержаних результатів дослідження. Описано актуальність; сформульовано мету, завдання; висвітлено зв'язок роботи з науковими темами, зокрема вказано, що дисертаційна робота виконана відповідно до тематичного плану УДУ імені Михайла Драгоманова та відображено в наукових дослідженнях у межах зведеного плану науково-дослідних робіт сфери освіти, науки та інноватики. Тему дисертації уточнено Вченою радою УДУ імені Михайла Драгоманова (протокол №14 від 27.06.2025 р.).

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях.

Основні наукові положення й результати дисертаційної роботи опубліковано в 16 наукових працях (із них – 13 одноосібних): 6 статей у фахових виданнях України, у галузі педагогіки та 10 тез апробаційного характеру. Аналіз змісту публікацій засвідчує, що наукові положення, отримані результати проведеного дослідження повною мірою представлено в друкованих наукових працях. Результати дослідження репрезентовано на науково-практичних конференціях різних рівнів.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності. Порушень академічної доброчесності в дисертаційній праці Петрунчака Дениса Васильовича не виявлено. У роботі дотримано етичні принципи й правила, визначені в Законі України «Про освіту» (2017 р.). Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело. Дисертація характеризується єдністю змісту, відповідає вимогам щодо її оформлення, ураховує особливості наукового стилю.

Дискусійні положення, зауваження і побажання до змісту дисертаційної роботи. Позитивно оцінюючи наукове й практичне значення дисертаційної праці Петрунчака Дениса Васильовича, висловимо певні зауваження й побажання:

1. Доцільним було б розширити емпіричну базу дослідження шляхом залучення ширшого спектра представників індустрії гостинності, що дозволило б підвищити репрезентативність отриманих результатів і забезпечити їхню більшу узагальненість і прикладну цінність.
2. Варто поглибити аналіз закордонного досвіду формування соціокультурних компетентностей у сфері гостинності, зокрема з урахуванням кроскультурних особливостей підготовки фахівців, що сприятиме розширенню теоретико-методологічного підґрунтя дослідження.
3. Доречною вважаємо деталізацію методичного інструментарію формування соціокультурної універсалії гостинності, зокрема розроблення конкретних навчально-методичних комплексів, тренінгових програм і цифрових ресурсів для інтеграції в освітній процес професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи.

Загальний висновок. Загалом аналіз дисертації й опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертаційне дослідження є завершеним і самостійним, у якому отримані нові науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати. Зважаючи на актуальність, наукову новизну, важливість одержаних результатів дослідження, їхню обґрунтованість і вірогідність, вагому практичну цінність сформульованих положень і висновків, уважаємо, що дисертаційна робота Петрунчака Дениса Васильовича «Формування соціокультурної універсалії гостинності у професійній підготовці майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи» відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ №341 від 21.03.2022; №502 від 19.05.2023; №507 від 03.05.2024) і може бути рекомендована до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка», а її автор, Петрунчак Денис Васильович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,
професор, головний науковий співробітник
відділу позашкільної освіти
Інституту проблем виховання
Національної академії педагогічних
наук України

Світлана ТОЛОЧКО

ВЛАСНОРУЧНИЙ ПІДПИС
СТВЕРДЖУЮ
Зав. відділу кадрів
Інституту проблем виховання НАПН України

Толочко С. В.